

Németh Miklós nyilatkozata

(Folytatás az 1. oldalról.)

tését —, amelyeket sikerült elérnünk.

— Az utóbbi időben Ön többször hangsúlyozta, hogy a kormány a Parlamentnek felelős kormányként kíván működni. Hogyan jellemezne a kormány és a Parlament kapcsolatát? Milyen változások következtek be e téren?

— Amikor 1988. november 24-én átvettem a miniszterelnöki hivatalt, a Parlament erőteljes forrongásban, átalakulásban volt. A képviselők egyre inkább leváltak a korábbi hatalmi centrumról, és egyre erőteljesebben a választók felé fordultak. Az Országgyűlés felismerte alkotmányban biztosított szerepét, és jogositványával egyre határozottabban kívánt élni. Ennek következtében erőteljesen nőtt a kormányra nehezedő parlamenti nyomás, amely megnyilvánult a kormány egyre erőteljesebb ellenőrzésének igényében.

Az új kormányban ilyen körülmények között kellett kialakítani saját arculatát, és jelentős adósságokat és terheket örökölni kellett politikai tőkéjét szervezni. Ennek érdekében a kormány gyökeresen változtatott a korábbi parlamenti stratégián: formájában és tartalmában a felelős parlamenti kormányzás gyakorlatát alkotta ki. Ezt csak úgy tehettem meg, hogy fokozatosan elszakadt az MSZMP operatív centrumától, és mint új, független, döntéshozó központ működött. A kormány kapcsolatrendszerének elsődleges és nyilvános formájává tehát a korábbi informális pártkapcsolatok helyett a Parlament vált, de ez a változás mindvégig konfliktusokkal volt terhes.

A kormány és a Parlament viszonyának fejlődésében két jól elkülöníthető szakasz figyelhető meg. Az első időszakban, amely tavaly novemberől ez év májusáig tartott, ez a kapcsolat alakulóban volt, határozott karakterrel még nem rendelkezett. A második, májusától napjainkig terjedő időszakban egyre határozottabban formálódott ki a kormányzati elgondolások, és ugyanakkor egyre erőteljesebb a parlamenti kontroll. Jól jellemzi ezt a folyamatot az interpellációk számának rohamos növekedése.

Azt, hogy nálunk tényleges, Parlamentnek felelős kormányzás van, bizonyítják a következő tények: a parlamenti ügyrend módosítása nyomán a miniszterelnök kiemelkedő szerepet kapott saját kormányának összeállításában, és ez a májusi kormányátalakulás során gyakorlatban is érvényesült; a kormány aktív részesévé vált a parlamenti vitáknak, magam is kifejtettem a kormány álláspontját szinte valamennyi fontos témában, politikai nyilatkozatokkal, állásfoglalásokkal tájékoztattam a képviselőket az ország helyzetéről. Egszében a kormány változtatva defenzív magatartását, offenzív stratégiát értett át; a Parlament előtti felelősség fontos jogi intézménnyel, a bizalmatlansági indítvánnyal bővült.

Új tartalmat, új szervezetet, új vezetést

— Hogyan vélekedik a párt nevének megváltoztatásáról?

— Ha van új tartalom, új szervezet és új vezetés, akkor természetes az új név is. Ha csak a név változik, akkor persze ez nem más, mint a cégtábla átfestése. Ha létrejön az új tartalom, új szervezet, azt különböző névek fejezhetik ki. En elképzelhetőnek tartom a Magyarországi Szocialista Párt, vagy a Magyarországi Szocialisták Demokratikus Uniója elnevezést. De, ha felmerül jobb, azt is el tudom fogadni.

— És mi lesz a múlt értékelésével?

— Erről még sokat fogunk vitatkozni a kongresszuson is, azután is, a pártokban is, a társadalomban is. Azt már most ki kell jelenítenünk, hogy az új pártnak el kell ítélnie a bürokratikus szocializmus minden történelmi válóját, mert ezekben a szocializmus mindig elvetélt,

Alulról építkező párt kell

— Térjünk rá egy másik, az egész társadalmat foglalkoztató témára, az MSZMP közelgő kongresszusára. Mit vár a kongresszustól?

— A pártállam leépítése után az állampárt megszűntetését. Ez számomra sok mindent jelent. Tartalmilag olyan elvi nyilatkozatot, amely végre egyértelműen elkötelezi a pártot a demokrácia, azaz a néphatalom mellett. Meghozza olyan

néphatalom mellett, amely a szociális értékek és az alapvető emberi szabadságjogok érvényesítésén és tiszteltetésén nyugszik. Szervezetileg olyan pártot jelent, amely végre — nem csak szavakban, hanem ténylegesen is alulról építkezik, és a párt mindennapi működésében is világosan elválasztja egymástól a belső szabályozást, a végrehajtást és az ellenőrzést; a párt kongresszusa legyen a párt belső életének alkotmányozó szerve, a választmány az ellenőrzése, és az elnökség a végrehajtás. A vezetés személyi összetételében pedig radikális generációs megújulást várok, amelyben hiteles, reformelkötelezett emberek kerülnek a párt élére.

Még egy lényeges dolog: meg kell szabadulnunk azoktól a személyektől, akiket különböző korrupciós vagy egyéb bűnök terhelnek, illetve a programmal nem értenek egyet. Végül, de nem utolsósorban: az új párt ne legyen világnézeti párt. A pártot a cselekvési program integrálja, vagyis, világnézeti szempontból a teljes tolerancia híve vagyok a pártban belül is.

— Mi lesz a kongresszuson: egység vagy szakadás?

— En nem a szakadás, és nem az egység, hanem a radikális megújulás híve vagyok. Meggyőződésem, hogy csak ez állíthatja meg a pártot — utóbbi évben feltartóztatatlannak tűnő — presztízvesztését. A megújulás kérelhetetlen híve vagyok, és ezzel nem vagyok egyedül. Ha a megújuláshoz szakadni kell, azaz is szembe kell néznünk. A megújulás közben kell megvárni azokat, akik nem képesek ennek az útnak a megtételére, vagy ezt nem is akarják. En az elvtelen kiegyezések nélküli megújulásnak adok esélyt a „konzervatívok” kiválasztását, a következetes reformerök győzelmével. Magam ennek az esélynek a valóra váltására töreksem.

— Mi kell a megújuláshoz?

— Mindenekelőtt olyan elvi deklaráció szükséges, amely egyértelművé teszi, hogy ez a párt független, demokratikus Magyarországot akar; amely a politikában, a gazdaságban és a társadalomban egyaránt megkezdte a felzárkózást Európához. Belülről — pedig olyan típusú polgárosodást ösztönöz, amely piacgazdasággal, önkormányzattal azt az embertípust, azt a szabad polgárt alakítja ki, aki a magyar történelem során eddig csak a periferián jelent meg.

vagyis, eddig alkalma sem volt arra, hogy megszülessen.

Nagyon fontosnak tartom, hogy alaposan értékeljük és elemezzük az 1988 májusi pártkonferencia óta eltelt időszakot; ennek tanulságait feltétlenül le kell vonnunk. S különösen fontosnak tartom annak elemzését, hogy miért nem sikerült eddig az állampártot lebontani. Annak elemzését, hogy miért maradt az egy pártban belül továbbra is két párt, illetve több párt.

— Ezt hogyan érti?

— Úgy, hogy az egy-pártrendszer körülményei között — évtizedeken keresztül — az MSZMP tulajdonképpen különböző áramlatok konglomerátuma volt. Jelen voltak benne a kommunista erőkön kívül szociáldemokrata és parasztpárti, sőt kisgazdaáramlatok is. Ebből persze inkább előny származott az MSZMP, és hozzátenném, a társadalom részére is. Máskepp értékelem viszont azt, hogy az MSZMP belülről kettészakadt; egyrészt azokra a vezetőkre, akik privilégiumokat élveztek, másrészt azokra a párttagokra, akiknek helyzetük semmiben sem különbözött a társadalom többi tagjától, és akiknek többnyire csak hátrányok jutottak osztályrészükhöz. Most végre az a feladat, hogy az új pártot a korábban nem kellően megbecsült párttagság pártjává tegyük.

A megújulás — elhatárolódás

— Vagyis, a megújulás egyben elhatárolódást is jelent...

— Igen. De nemcsak ezeken a pontokon. Az elhatárolódásnak a társadalom számára meggyőzően kell bizonyítani, hogy ez a párt az „uralmon lévő rétegek” érdekvédelmi eszközeiből a fizikai és szellemi dolgozók, a vállalkozók pártjává változik. Az ideológiai párt jellegét, az „ideológiai csendő” szerepet elutasítva biztosítja minden párttagnak a szabad gondolkodás jogát. Meg kell indulnunk azon az úton, amelyen az új párt osztálypártból néppárttá, élcsapat jellegű pártból tömegpárttá, ideológikus pártból megvalósítható program köré tömörülő mozgalommá változik. A pártkongresszus történelmi fordulatot csak így jelenthet.

Minden egy helyen? Aligha... Álomgyár

A szolgálati lakás elől vitte reggel, s délután ott tette le a gyár, autóbúszá. Munkaruhát kapott és veddelt. A szakmai tanfolyam elvégzéséhez ösztönzést és munkaidő-kedvezményt. Ösztöndíjat és tanulmányi szabadságot. Ha beteg lett, az üzemorvostól táppénzt, papírt, receptet, a gyógyulás után még hetekig rendszeres kontrollt. Az üzem konyhán nemcsak ebédel, hanem, ha úgy akarta, étel-hordóban hazavihette vacsoráját. Gyermekai a munkahelyi bölcsődeből és óvodából tanítják iskolába. A gyári busszal tettek kirándulásokat, a névkezdés előtt tanzersegélyt kaptak. Ismerték a cég mindegyik üdülőjét már, tavaly külföldön is jártak „cserecsaládként”. Szerettek színházba menni — a gyári bérlet mindig kéznél volt —, de nem maradhattak el a hét végi sportversenyekről, természetjáró túrákról sem. Innenkor a munkatársak családi körben barátkoztak; s ennek megvolt a nagy előnye, amikor építkezni akartak. Igaz, hogy kaptak a cégtől is támogatást, de a kalákában segítő nélkül még, biztos, csak a téglákat gyűjtötték. Fuvarhoz, építőgépekhez is a gyár jóvoltából jutottak, s amikor végre beköltöztek, úgy érezték: ez maga az álom!

Álomgyár című történetünk, sajnos, kitalált. Ilyen kényeztetettség — minden egy helyen — aligha létezik a valóságban. Am elemeivel — többel, kevessebbel — minden munkahelyen találkozhat az ember. Csongrád megye 19 ipari vállalat és szövetkezete, mezőgazdasági termelőüzeme adott számot a közelmúltban a népi ellenőröknek arról, milyen hatása volt az elkülönített

MSZMP-kongresszus előtt

Mégis, kinek a küldöttei?

Csongrád megye 55 küldötte ma utazik Budapestre, egy születőben levő politikai párt első kongresszusára. A küldöttek személyét illetően az elmúlt napokban felmerült spekulációk indokolják megválasztásuk történetének áttekintését.

A bürokratikus centralizmus csődje

Másfél évvel ezelőtt a Csongrád megyei pártbizottság körületekintően választotta ki a májusi pártkonferencia küldötteit. A megyei oligarchia képviselői (politikai és tanácsi vezetők, tsz-elnökök, vezérigazgatók stb.) sorai közé beemeltek nőket, fiatalokat, „fizikai dolgozókat”, az „értelmiség képviselőit”, sőt még egy nyugdíjast is. A küldöttesapat végül is reprezentatívabbnak tűnt, mint korábban bármikor. Mégis: soha korábban nem tapasztalt felháborodás fogadta a megyei pártbizottság döntését.

Egy évvel ezelőtt, a megyei pártértekezletet előkészítő „jelölést előkészítő bizottság” még hevesebb bírálatok célpontjává vált. Nyílt levelek, viharos küldöttesoport-értekezletek, a bizottság képviselőjének sikertelen tv-szereplése jelezték, hogy a nyilvánosság kizárásának gyakorlata immár elfogadhatatlan a párttagság számára. Világossá vált, hogy 1988-ban Csongrád megyében is véget ért egy korszak, a párttagok nem ilyen pártot akarnak, a „pártmegye” széthullott.

A pártélet új, demokratikus rendjéért folyó harcban azonban csak később, 1989 júniusában következett be a nagy fordulat. A tagság nagy része, valamint a párt szervezeti hierarchiáján kívül álló — és 1988 decemberében Szegedről kiinduló — reformkörü mozgalom nyomására a KB — feladva korábbi álláspontját — kénytelen volt összehívni a

tület is belátta, hogy a korábbi gyakorlat folytatása politikai öngyilkosság lenne. Ezért a KB a döntést egyszerűen átutalta az alsóbb pártszervekhez. A megyei és városi pártbizottságoknak pedig ebben a helyzetben választaniuk kellett a bürokratikus centralizmus elemeihez való ragaszkodás, és egy új, demokratikus gyakorlat kialakítása között.

A Csongrád megyei modell

Ebben a megyében ez az alternatíva már korábban eldőlt, az 1988–89 őszen-telen megújult pártbizottságok megragadták az alkalmat, és egy merőben új, demokratikus gyakorlat kialakításába kezdtek. Az MSZMP történetében először a tagság jelöltje és a tagság választotta a küldötteket. Régebben a nyilvánosság kizárásával folyó „jelölőmunka” és „káder-előkészítés” lehetőséget adott arra, hogy a potenciális ellenjelöltek egy részét ne is jelöljék, egyes jelölteket pedig előnyösebb helyzetbe juttassanak. Most a siker biztosítéka a legteljesebb nyilvánosság volt, a politikai hangulatot az elégedettség jellemezte. Bizonyos számú támogató aláírásgyűjtésével bármely párttag jelöltté válhatott. A megyében 248 fő próbálkozott, közülük 162-nek sikerült ez a jelöltté válás.

A 162 jelöltből a párttagság városonként, közvetlen szavazással választotta meg az 55 küldöttest. (Kisteleken ettől némileg eltértek, de itt most nem részletezzük.) Mivel azonban már a jelölés is demokratikusan történt, lényegében ez volt az MSZMP történetében az első igazi választás, szemben a korábbi, felülről irányított „választásokkal”.

Ennek a választásnak volt tétje. Nem lehetett nem odafigyelni, nem lehetett „megszavaztatni” a párttagokat. Választani kellett a különböző beállítottságú, különböző politikai arculatú jelöltek közül, akik háromszor annyian voltak, mint a megválasztandó küldöttek száma. Az MSZMP nevű állampárt elhalását, és egy új, demokratikusan működő politikai párt első nagy kampányát kísérte a fellelkesítő 1989 augusztus-szeptemberében.

Kinek van hitele?

A választók döntését lehet helyteleníteni, de ellene nincs hová fellebbezni, hiszen a fordulat óta a párt „legfelsőbb fóruma” maga a párttagság. Erdemes ezért megvizsgálni, hogyan döntött a megye húsz ezer párttagja.

Nos, a választók mindegyike előtt a fiatalabb jelöltek részesítették előnyben: a küldöttes átlagos életkora 41,5 év, míg a megválasztott jelölteké 44,2 év. És rögtön ide kíváncsodik még egy összehasonlítás: az 1988-as pártértekezlet Csongrád megyei küldöttesoportjának átlagos életkora 47,5 év volt.

Ez a fiatalító tendencia nem mindenütt jelentkezett egyforma erővel, helyenként ezzel ellentétes irányzat is tapasztalható. A legmarkánsabb változás Szegeden tapasztalható. Ha a 78 szegedi jelöltet a kapott szavazatok sorrendjében három 26 fős csoportra osztjuk, tehát úgy, hogy a 26 megválasztott küldött jut az első kategóriába, a meg nem választott jelöltek pedig a következő kettőbe, akkor a következő képet kapjuk:

I. 1–26.	26 fő	39,5 év
II. 27–52.	26 fő	41,4 év
III. 53–78.	26 fő	46,7 év

Es itt is rögtön megjegyezzük, hogy az 1988. májusi szegedi küldöttek átlagos életkora 48,6 év volt.

Mindemellett nagy hiba lenne egyszerűen csak a fiatalodást észrevenni, hiszen nyilvánvalóan a választókat sem elsősorban ez a szempont vezérelte. Nemcsak fiatalabbak a küldöttek, de politikai arculatuk is egészen más, mint a tavalyiaké. Politikai irányváltás történt, s az életkori változások

Rátka Árpád